

Misja i działalność banku rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw we Francji (Banque du Développement des PME)

Bożena Mikołajczyk, Agnieszka Kurczewska

„Si on peut créer son entreprise sans soutien bancaire, on ne peut la faire vivre sans l'appui d'une banque” (Chociaż można założyć przedsiębiorstwo bez pomocy banku, nie można go ożywić bez wsparcia ze strony banku)

Nie tylko w Polsce sektor małych i średnich przedsiębiorstw napotyka bariery w postaci braku dostępu do finansowania działalności. Jako jedne z najtrudniejszych do pokonania wskazuje je również wielu francuskich przedsiębiorców. Szczególnie problematyczne jest finansowanie fazy powstawania przedsiębiorstwa oraz szybko rozwijającej się działalności innowacyjnej. Tradycyjne kredyty bankowe wciąż są niedostępne dla wielu przedsiębiorców, głównie ze względu na brak gwarancji lub nieprzystosowanie ofert bankowych do sytuacji sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MSP).

Naprzeciw potrzebom zgłaszanym przez drobnych przedsiębiorców we Francji wyszedł Bank Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw – La Banque du Développement des PME¹ (BDPME), instytucja w całości przeznaczona dla małych i średnich przedsiębiorstw. Przykład Francji pokazuje, że możliwe jest istnienie banku stworzonego specjalnie i wyłącznie dla sektora PME.

Bank Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw jest bankiem młodym. Ogólną ideę powstania banku odpowiadającego potrzebom sektora MSP zaprezentował po raz pierwszy w 1995 r. premier Francji w ramach planu „Plan PME pour la France”. Pod obecną nazwą Bank rozpoczął swoją działalność w 1997 r.

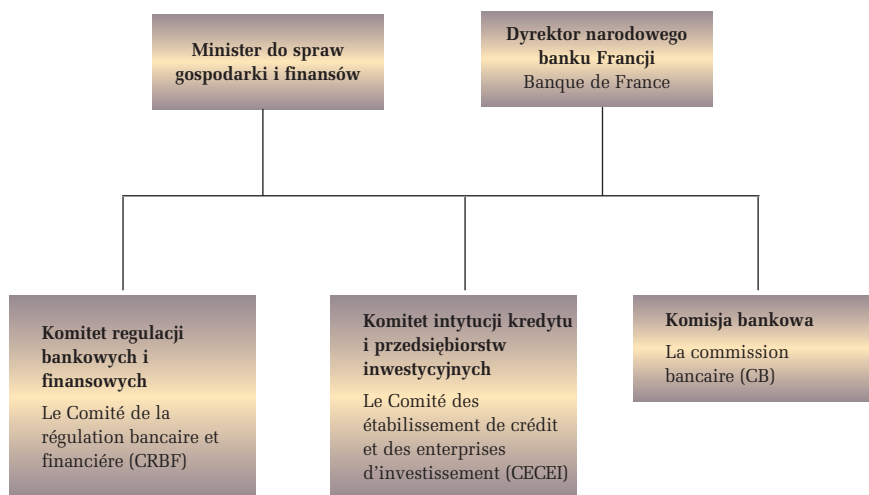
BDPME podlega władzom nadzoru bankowego i finansowego (*surveillance bancaire et financière*). Władze te zostały na mocy prawa n° 84-46 z 24 stycznia 1984 r. Ich kompetencje zostały na mocy prawa n° 96-597 z 2 lipca 1996 r. poszerzone o ochronę działań finansowych podejmowanych przez instytucje kredytowe i przedsiębiorstwa inwestycyjne oraz nadzór nad tymi działaniami. Strukturę władz przedstawiono na schemacie 1.

• **Komitet regulacji bankowych i finansowych (CRBF)** ustala przepisy dotyczące prowadzenia i zakresu działań instytucji kredytu oraz, w ramach kompetencji Komisji operacji giełdowych i Rady rynków finansowych, reguluje normy dotyczące podmiotów świadczących usługi inwestycyjne. Komitetowi przewodniczy minister do spraw gospodarki i finansów, który desygnuje członków CRBF. Jednym z członków CRBF jest dyrektor centralnego banku Francji.

• **Komitet instytucji kredytu i przedsiębiorstw inwestycyjnych (CECEI)** w porozumieniu z Radą rynków fi-

¹ PME - nazwa sektora małych i średnich przedsiębiorstw we Francji - Petites et Moyennes Entreprises.

Schemat 1 Władze nadzoru bankowego i finansowego we Francji

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów informacyjnych narodowego banku Francji Banque de France.

nansowych i Komisją operacji giełdowych wydaje autozryzacje bankowe (*les autorisations*). Wraz z Radą rynków finansowych zajmuje się sprawami organizacyjnymi podlegających mu instytucji. Komitetowi przewodniczy dyrektor banku narodowego Francji. Jego członków wyznacza minister do spraw gospodarki i finansów.

- **Komisja Bankowa (CB)** odpowiada za kontrolę przestrzegania przez instytucje kredytu przepisów prawnych i normatywnych, a także za nakładanie sankcji w przypadku stwierdzenia stałych uchybień. Komisja analizuje działalność instytucji i czuwa nad ich sytuacją finansową. Bada również przestrzeganie przez nie przepisów nałożonych przez Komitet regulacji bankowych i finansowych CRBF. Komisji przewodniczy dyrektor banku centralnego Francji. Jej członków desygnuje minister do spraw gospodarki i finansów.

W skład grupy BDPME (Groupe BDPME) oprócz banku BDPME wchodzi również Francuskie Towarzystwo Gwarancji Finansowań SOFARIS (Société Française de garantie des financements des Petites et Moyennes Entreprises) i instytucja kredytu z przeznaczeniem na sprzęt CEPME (Crédit d'Équipement des Petites et Moyennes Entreprises). Bank Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, będący własnością głównie Skarbu Państwa, Kasy Depozytów i Konsygnacji (Caisse des Dépôts et Consignations) i Francuskiej Agencji Rozwoju (Agence Française de Développement), bezpośrednio lub pośrednio kontroluje kapitał CEPME i SOFARIS.

Misją grupy BDPME jest zapewnienie jak najprostszego i najszybszego dostępu sektora MSP do środków

finansowych. Działalność banku obejmuje wszystkie etapy życia przedsiębiorstwa – powstawanie, zmianę działalności, rozwój². BDPME ma wielu partnerów: instytucje finansowe (w tym ponad 400 banków), instytucje publiczne (np. Agence Française de Développement, COFACE, ANVAR, AFNOR) oraz partnerów lokalnych (Chambres de Commerce et d'Industrie, Chambres de métiers). Pomoc banku dla małych i średnich przedsiębiorstw może przybierać dwie formy. BDPME może:

- 1) współfinansować projekty działalności małych i średnich przedsiębiorstw,
- 2) udzielać im gwarancji.

Produkty oferowane przez BDPME cieszą się coraz większym zainteresowaniem francuskich przedsiębiorców. W 2002 r. bank ten udzielił średnio- i długookresowego wsparcia finansowego 52 tysiącom przedsiębiorstw we Francji na kwotę 7,3 mld euro. Rosnąca popularność banku tłumaczona jest coraz większą dostęp-

² We francuskojęzycznej literaturze przedmiotu często spotyka się podział przedsiębiorstw na:

- **przedsiębiorstwa nowo powstałe** - *la création nouvelle d'entreprise* lub *création ex nihilo*, definiowane jako przedsiębiorstwa wcześniej nieistniejące, zakładane od podstaw,

- **przedsiębiorstwa powstałe w wyniku przejęcia** - *la reprise*, definiowane jako przedsiębiorstwa posiadające wcześniej autonomię prawną, które w wyniku wykupu (*rachat*), darowizny (*donation*), spadku (*héritage*) lub innych okoliczności zmieniają właściciela,

- **przedsiębiorstwa reaktywowane** - *la réactivation*, definiowane jako przedsiębiorstwa nowo powstałe lub przejmowane, których przedsiębiorcy wcześniej byli już właścicielami innej firmy prywatnej i które są prowadzone pod tym samym numerem identyfikacyjnym SIRENE (system francuski przypisuje danej osobie numer SIRENE, pod którym prowadzi ona działalność i który nie zmienia się wraz z zakończeniem jednej działalności i rozpoczęciem innej).

nością jego oferty. Bank Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw jest dostępny dla przedsiębiorców na terenie całego kraju – ma 40 oddziałów lokalnych, a procedura otrzymywania wsparcia ograniczana jest do minimum.

Głównymi produktami BDPME przeznaczonymi dla przedsiębiorców rozpoczynających działalność gospodarczą są:

- **PCE** (*prêt à la création d'entreprises*), czyli pożyczka finansująca powstawanie przedsiębiorstw, najnowszy produkt operacyjny BDPME,
- **gwarancje** (*les garanties*),
- **fundusze własne** (*les fonds propres*), czyli inwestycje BDPME w fundusze własne przedsiębiorstw będących w fazie powstawania,
- **kontrakty** (*Le Contract de Développement Création*), zawierane dzięki współpracy z jednostkami terytorialnymi.

Najnowszy produkt BDPME

Jednym z najnowszych produktów BDPME jest pożyczka na otwarcie przedsiębiorstw- **PCE** (*prêt à la création d'entreprises*). Mogą się o nią ubiegać wszystkie przedsiębiorstwa (osoby fizyczne i prawne) będące w fazie powstawania, którym przyznano już numer identyfikacyjny SIRENE (z wyjątkiem sektora handlowego, gdzie numer SIRENE przypisywany jest po zgromadzeniu odpowiedniej ilości funduszy). W praktyce o pożyczkę mogą się starać przedsiębiorstwa działające krócej niż 3 lata. Finansowane są wszystkie sektory z wyjątkiem: rolnictwa, pośrednictwa finansowego, promocji i wynajmu nieruchomości. W 2001 r. z tej formy pożyczki skorzystało 7.245 powstających przedsiębiorstw, a kwota udzielonych środków wyniosła wtedy 47,21 mln euro. Od października 2000 r. do końca czerwca 2003 r. z PCE skorzystało 26.892 przedsiębiorstw, na ogólną kwotę 174.940 mln euro. Najczęściej największe kwoty finansowania przyznawano przedsiębiorstwom działającym w sektorze handlu i usług.

Pożyczka PCE została tak zaprojektowana, by:

- odpowiadać potrzebom małych projektów w przypadku niewystarczających kapitałów własnych,
- zredukować koszty dokumentacji związanej z udzielaniem pożyczki,
- faworyzować tworzenie nowych przedsiębiorstw.

PCE koncentruje się na przedsiębiorstwach będących w fazie powstawania, nieubiegających się wcześniej o średnio- oraz długookresowe finansowanie bankowe.

Pożyczki na otwarcie przedsiębiorstw PCE, udzielane przez BDPME, wynoszą od 3 do 8 tys. euro; średnio ich kwota wynosi 6.505 euro (ewolucję przeciętnych kwot PCE w ostatnich 12 miesiącach przedstawiono na wykresie). Pożyczki zaciąga się na pięć lat. Spła-

ta PCE rozpoczyna się po pierwszym roku. W kolejnych czterech latach przybiera formę 16 płatności wymagalnych na koniec każdego kwartału. Stopa procentowa zostaje ustalana w dniu wypłaty pożyczki i zależy od stopy zadłużenia państwa w ciągu pięciu lat – *emprunts d'état à 5 ans*. Stopa ta nosi nazwę CNO TEC5³. Przykładowo przeciętna stopa w czerwcu 2003 r. wynosiła 4,75%.

Warunkiem koniecznym otrzymania PCE jest ubieganie się w tym samym czasie o średnio- lub długookresowe środki bankowe o wartości co najmniej równoważnej PCE i nieprzekraczającej trzykrotności PCE, czyli maksymalnie 24 tys. euro. Przeciętna kwota pożyczki bankowej towarzyszącej PCE wynosi 19.517 euro, jej oprocentowanie, terminowość i inne warunki precyzuje udzielająca jej instytucja finansowa. Istotne jest również to, że pożyczki PCE udzielane są bez gwarancji czy zabezpieczeń osobistych.

PCE finansuje przede wszystkim inwestycje niematerialne przedsiębiorstw (*les investissements immatériels*), tworzenie kapitału obrotowego (*les fonds de roulement*) i koszty rozruchu (*les frais de démarrage*). Całość udzielanych środków (tj. pożyczka bankowa, PCE i pożyczka honorowa – *prêt d'honneur*⁴) oraz wkład osobisty właściciela nie mogą przekroczyć 45 tys. euro.

Przedsiębiorca może się starać o PCE w swoim banku lub przez pośrednika mającego uprawnienia do pomocy i towarzyszenia w powstawaniu przedsiębiorstw. Procedurę uzyskiwania PCE przedstawia schemat 2.

Gwarancje MSP

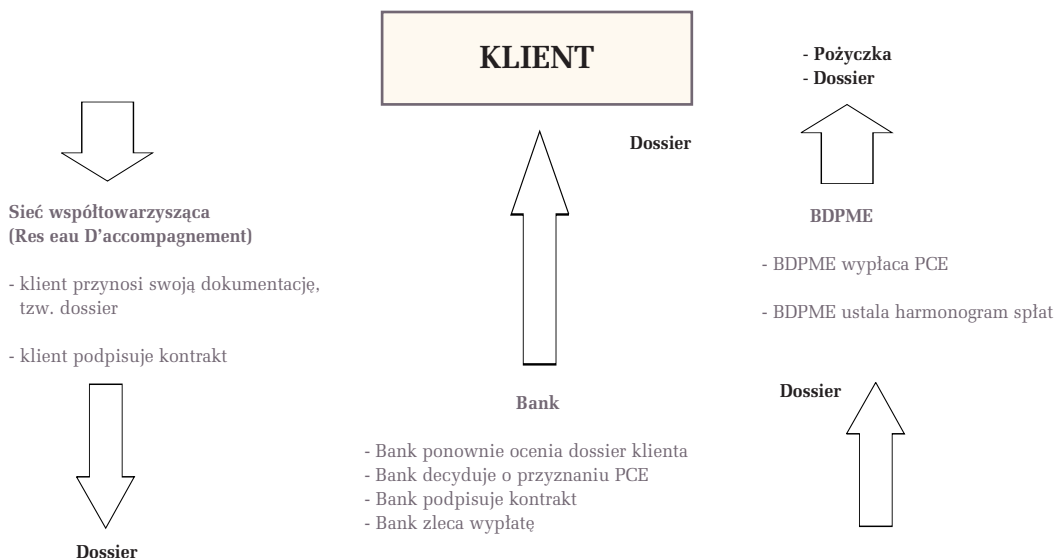
Francuskie towarzystwo gwarancji finansowych dla PME Sofaris (*Société française de garantie des financements des PME*), wchodzące w skład grupy BDPME, kieruje różnymi funduszami gwarancji służącymi tworzeniu, transmisji i rozwojowi PME, jak również finansowaniu krótkookresowemu i skonsolidowaniu struktur finansowych przedsiębiorstw. Sofaris powstał w 1982 r. z inicjatywy rządu. Od 1995 r. towarzystwo rozszerzyło swoją działalność o:

- zwiększenie gwarancji dla przedsiębiorstw świadczących usługi osobom prywatnym i dla handlu detalicznego,

³ Le Taux de l'Echéance Constante à 5 ans (TEC 5) oznacza stopę rentowności aktuarialnej zadłużenia Państwa w ciągu 5 lat, ustaloną przez komitet Normalizacji Obligacji - Comité de Normalisation Obligatoire (stał pierwszy człon nazwy stopy CNO) i obliczana jako interpolacja liniowa aktuarialnych stóp państwowych papierów wartościowych - długoterminowych obligacji skarbowych OAT lub średniookresowych bonów skarbowych BTAN.

⁴ System tzw. pożyczek honorowych odpowiada potrzebom założycieli małych przedsiębiorstw, niedysponujących wystarczającymi gwarancjami, by móc ubiegać się o klasyczny kredyt bankowy. We Francji istnieją instytucje, powołane początkowo w celu propagowania rozwoju lokalnego, które oferują nieoprocentowane lub nisko oprocentowane pożyczki założycielom przedsiębiorstw, nie mającym odpowiedniej ilości lub jakości zasobów ludzkich do rozpoczęcia działalności. Przykładem mogą być Platformy Inicjatywy Lokalnej - Plantes Formes d'Initiative Locale (PFIL), przekształcone w sieć inicjatywy „France Initiative Réseau” (FIR) lub sieć przedsiębiorczości „Réseau Entreprendre”.

Schemat 2 Procedura ubiegania się o pożyczkę PCE

- zwiększenie stopy pokrycia gwarancji (*le taux de couverture*),

- powstanie nowych funduszy gwarancyjnych dla bardzo małych przedsiębiorstw (Trés petites entreprises, TPE).

Ogólne warunki gwarancji Sofaris są następujące:

- Gwarancjami mogą być objęte działania dotyczące inwestycji rzeczowych (*investissements physiques*): wyposażenie, nieruchomości i niematerialnych (*investissements non-physiques*): wydatki na badania i rozwój, promocję we Francji i za granicą (głównie w Europie centralnej i wschodniej) oraz kapitału obrotowego.

- Pomoc może przybierać formę aportów w kapitał własny zatwierdzonych instytucji, pożyczek średnio- i długookresowych oraz leasingu.

- Gwarancje realne i osobiste są uwzględniane przez bank całościowo.

- Czas gwarancji jest taki sam jak długość pomocy gwarancyjnej i nie przekracza 10 lat dla kapitałów własnych.

- Koszt udzielonych gwarancji wynosi najczęściej 0,60% kwoty kredytu rocznie.

Sofaris zobowiązuje się przeciętnie do udzielenia od 30% do 50% gwarancji niezbędnych do otrzymania przez przedsiębiorcę pożyczki bankowej, kredytu średnio- lub długookresowego czy pożyczki partycypacyjnej⁵. Wielkość ta może jednak wzrosnąć nawet

do 70% w przypadku przedsiębiorstw tworzonych od podstaw.

Rząd francuski zdecydował się podnieść stopę pokrycia gwarancji Sofaris:

- do 70% w przypadku nowo powstałego przedsiębiorstwa, a nawet 80%, jeśli gwarancja dotyczy projektu, którego finansowanie jest realizowane ze środków Codevi⁶, przy stopie procentowej 6,5%,

- do 60%, jeśli objęty gwarancją program ma duże znaczenie w dziedzinie rozwoju i nowych technologii,

- do 60% lub 70%, jeśli projekt inwestycyjny wiąże się z tworzeniem znacznej liczby nowych miejsc pracy.

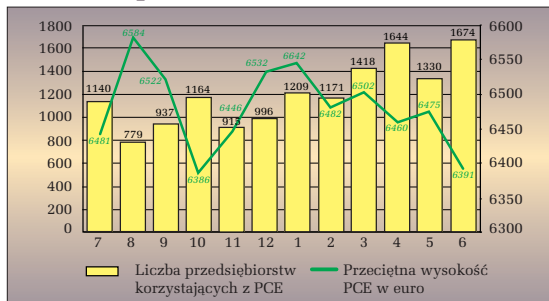
Z gwarancji publicznych mogą korzystać wszystkie przedsiębiorstwa mające siedzibę na terytorium Francji. Nie jest potrzebne żadne szczególne porozumienie, by móc korzystać z funduszy dotowanych przez państwo. Jednak Banque du Développement des PME i Kasa Depozytów i Konsygnacji (Caisse des Dépôts et Consignation) utworzyły w 1999 r. wspólną filię: Sofaris Region. Zajmuje się ona zarządzaniem regionalnymi funduszami gwarancyjnymi, a jej celem jest zwiększenie dynamiki dystrybucji kredytów dla MSP.

Nowo powstające przedsiębiorstwa mogą liczyć na specjalne gwarancje – *Fonds de garantie création*. Dotyczą one przedsiębiorstw istniejących krócej niż 3 lata

⁵ Forma pożyczki polegająca na wykupie ustalonej ilości akcji przedsiębiorstwa.

⁶ *Compte pour le développement industriel* - rodzaj lokaty oferowanej przez większość banków francuskich posiadaczom tzw. Książeczki A (Livret A), którzy rozliczają się z podatków na terytorium Francji.

Wykres 1 *Ewolucja przeciętnej wysokości PCE i liczby korzystających z niej przedsiębiorstw w okresie lipiec 2002 r. - czerwiec 2003 r.*

Źródło: materiały promocyjne BDPME.

ta. By je otrzymać, przedsiębiorstwo musi mieć odpowiednią strukturę finansową. Spełnione muszą być przede wszystkim dwa warunki:

$$1) \frac{\text{fundusze własne}}{\text{zadłużenie „powiększone”}} \geq 50\%$$

Wskaźnik relacji funduszy własnych (*fonds propres*) do zadłużenia „powiększonego” (*endettement élargi*) musi wynosić co najmniej 50%. Przez zadłużenie „powiększone” rozumie się kredyty średnio- i długoterminowe, leasingi i pożyczki osobiste.

$$2) \frac{\text{kapitał obrotowy}}{\text{szacowane obroty handlowe}} \geq 15\%$$

Wskaźnik relacji kapitału obrotowego do szacowanych obrotów handlowych musi wynosić co najmniej 15%.

Innym ciekawym funduszem gwarancyjnym stworzonym przez Sofaris jest fundusz gwarancyjny Trés petites entreprises, (TPE). Dotyczy on przedsiębiorstw zatrudniających do 10 pracowników, działających w sektorze przemysłowym, usługach, handlu detalicznym i hurtowym, transporcie, przemyśle hotelarsko-restauracyjnym. O środki nie mogą ubiegać się przedsiębiorstwa działające krócej niż trzy lata. Wykluczane są projekty po raz pierwszy prezentowane zarówno przez tworzenie, jak i przejęcie istniejącej działalności. Finansowane są inwestycje w nieruchomości oraz zapotrzebowanie na kapitał obrotowy⁷ przedsiębiorstwa. Udzielane gwarancje obejmują 50% udzielonego kredytu, a pobierana przez Sofaris prowizja stanowi 0,30% kwoty kredytu rocznie. Działania Sofaris są skuteczne i intensywne. W 1998 r. fundusz ten udzielił gwarancji

⁷ *Fonds de roulement* - część kapitałów stałych (*capitaux permanents*) przedsiębiorstwa pozostałych po odliczeniu od nich kapitału trwałego (*immobiliers*).

około 10 tysiącom powstających przedsiębiorstw, na łączną sumę około 600 mln euro, co stanowiło 50% długo- i średniookresowych pożyczek dla PME.

Nietypowe produkty BDPME

Do mniej popularnych, ale równie istotnych dla przedsiębiorcy produktów Banku Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw należą inwestycje Banku w fundusze własne przedsiębiorstw i kontrakty (*Le Contract de Développement Création*).

BDPME, dzięki specjalnie stworzonym strukturom *Avenir PME*⁸, może wraz z innymi spółkami *capital risque*⁹ współinwestować w przedsiębiorstwa sektora MSP. Program takiej pomocy finansuje fazę powstawania i rozwoju przedsiębiorstwa, a w szczególności inwestycje służące pozyskiwaniu nowych metod produkcji czy rozwoju nowych produktów. Istnieją dwa sposoby współinwestowania. Bank może bezpośrednio zasilać przedsiębiorstwo oferując mu kwotę w wysokości od 80 do 300 tys. euro lub proponować nabycie akcji lub obligacji wymiennalnych (konwersyjnych) przedsiębiorstwa. Udział *Avenir PME* musi być jednak mniejszościowy.

Kontrakt (*Le Contract de Développement Création*) ma za zadanie wniesienie do przedsiębiorstwa będącego w fazie powstawania więcej kapitału trwałego/stałego. Projekty muszą dawać możliwość rozwoju, a w szczególności przyczyniać się do wzrostu zatrudnienia. Kontraktowi najczęściej towarzyszy interwencja w środki własne przedsiębiorstwa, umożliwiająca ich podwojenie. Beneficjent zobligowany jest do oddania zainwestowanej przez Bank kwoty, powiększonej o 5%.

Jak wynika z powyższych rozważań, Bank Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw stawia sobie za cel „być zawsze obok przedsiębiorcy”, zarówno w momencie powstawania przedsiębiorstwa, jak i rozwoju jego działalności. Potwierdzają to oferowana przez BDPME bogata gama produktów oraz różnorodność klientów, pochodzących z różnych branż, dysponujących zróżnicowaną ilością środków finansowych.

Bank zdobywa zaufanie klientów, przekonując ich do tradycyjnego, a więc cieszącego się wciąż największym zaufaniem, sposobu finansowania. Jednocześnie zapewnia najnowocześniejsze metody powiększania środków finansowych przedsiębiorstw.

⁸ Instytucja stworzona w 1997 r., zarządzana przez *Avenir Entreprise*. Zajmuje się inwestowaniem w nowe lub dopiero powstające projekty (do 3 lat), mające perspektywy dobrego rozwoju i szanse na stopę zwrotu z inwestycji w wysokości co najmniej 25-30%.

⁹ *Capital risque* definiowany jest jako czasowa inwestycja kapitału własnego w przedsiębiorstwo będące w fazie powstawania. Anglojęzyczne pojęcie *capital venture*, często pojawiające gdy mowa o kapitale spekulacyjnym, jest szersze i nie zawęża się do przedsiębiorstw będących w fazie powstania.

BDPME jest bankiem młodym, ale bardzo dynamicznym. Zapełnił istniejącą w gospodarce francuskiej lukę związaną z brakiem specjalnie zaprojektowanych dla MSP produktów bankowych. Bank stale się rozwija, powstają nowe oddziały, pozyskuje nowych partne-

rów. Dzięki regularnie prowadzonym badaniom jest także źródłem wielu informacji na temat sektora MSP we Francji. Przewiduje się dalszy wzrost popularności usług BDPME, któremu towarzyszy z ciągłe udoskonalenie jego produktów.

Literatura

1. G. Rouyer, A. Chainel : *La banque et l'entreprise. Techniques actuelles de financement*. Paryż 2000 Collection Institut Technique de Banque.
2. *Créer ou reprendre une entreprise*. Paryż 1999 Editions APCE.
3. M. Lartigue: *Comment créer votre entreprise*. Levallois-Perret 1999 Jeunes Editions.
4. E. Rionder: *Guide pratique et juridique de PME*. Paryż 2000 Graucher.
5. S. Sammut: *Jeune Entreprise. La phase cruciale du démarrage*. Paryż 1998 L'Harmattan.
6. L. Klein-Cornede: *La pratique des garanties bancaires dans les contraintes internationales*. Paryż 1999 AFB diffusion.
7. *Assurer le financement de votre création d'entreprise*. Paryż 1999 Editions APCE.
8. J. Coste: *Mémento 1999 du créateur d'entreprise*. Cagnes sur Mer 1999 Editions Le monde d'entreprise.
9. O. André: *Start-up Année 0*. Paryż 2000 Echos Editions.
10. L. Piganeau: *La micro-entreprise de A à Z*. Paryż 2000 Editions APCE.
11. Internet, www.bdpme.fr – strona internetowa Banku Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw BDPME.
12. Internet, www.pme-commerce-artisanat.gouv.fr – strona internetowa Sekretariatu państwa do spraw małych i średnich przedsiębiorstw, handlu i rzemieślnictwa (Secrétariat d'Etat aux PME, au commerce et à l'artisanates)
13. www.commission-bancaire.org – strona internetowa Agencji do spraw tworzenia przedsiębiorstw APCE (Agence pour la Création d'Entreprises).
14. Internet, www.commission-bancaire.org - strona Komisji Bankowej.